

Economische effecten van thuisadministratie

rapportnr. 1356

Oktober 2016

Onderzoek in opdracht van het Landelijk Stimuleringsnetwerk Thuisadministratie (LSTA)

Economische effecten van thuisadministratie

Onderzoek in opdracht van het
Landelijk Stimuleringsnetwerk
Thuisadministratie (LSTA)

Stefan van der Veen (APE)
Johan Vonk (APE)
Jansje van Middendorp (LSTA)

Den Haag, Oktober 2016

 rapport nr. 1356

© APE Public Economics

Website: www.ape.nl

Speciale dank voor informatie, bijdragen en adviezen van Gert Leuven, Welzijn Woerden, Rode Kruis Den Haag en Stek, Stichting voor Stad en Kerk in Den Haag.

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt dankzij subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt via druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Voorwoord

Het Landelijk Stimuleringsnetwerk Thuisadministratie (LSTA) is een onafhankelijk expertisecentrum, dat lokale organisaties, gemeenten, bedrijven, vrijwilligers en hulpvragers adviseert op het gebied van ondersteuning bij de financiële administratie met de inzet van vrijwilligers. Het doel is de financiële zelfredzaamheid van hulpvragers vergroten met de inzet van geschoolde vrijwilligers. Het LSTA richt zich onder andere op kwaliteitsverbetering, kennisuitwisseling en samenwerking tussen lokale organisaties onderling en met gemeente(n) en bedrijven.

Steeds meer mensen lopen om diverse, uiteenlopende redenen vast in hun papieren en wet- en regelgeving en zoeken daarbij advies en ondersteuning. Naast een toename van het aantal mensen dat ondersteuning bij de financiële administratie vraagt, zien we een toename van het aantal hulpvragers met complexe problematiek. Zoals mensen met psychische problemen en mensen die door ziekte, ouderdom of (licht) verstandelijke beperking niet leerbaar zijn en langdurige ondersteuning nodig hebben. Ook mensen met grote financiële problemen doen steeds vaker een beroep op Thuisadministratievrijwilligers. Zij komen (nog) niet in aanmerking voor een schuldhulpverleningstraject en vragen ondersteuning bij het op orde brengen van de administratie, in kaart brengen van schulden en schuldeisers en bij het krijgen van inzicht in inkomsten en uitgaven. Lokale organisaties zetten hiervoor geschoolde vrijwilligers in. Ook worden er vrijwilligers ingezet die hulpvragers tijdens of na een schuldhulpverleningstraject ondersteunen.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het armoedebeleid en hebben de taak integrale schuldhulpverlening, oftewel schulddienstverlening¹ aan te bieden. Gemeenten hebben de regie om met ketenpartners, maatschappelijke en private partijen, beleid en uitvoering van preventie tot en met nazorg af te stemmen en te organiseren.

Het LSTA ziet bij lokale organisaties een groeiende veelvormigheid in projecten rond administratieve ondersteuning en het stimuleren van financiële zelfredzaamheid met inzet van vrijwilligers. Afstemming van werkwijzen, doelgroepen en aan-

¹ Schuldhulpverlening gaat om het ondersteunen van mensen met schulden, waarbij het oplossen van de schulden het doel is. Als er over schulddienstverlening gesproken wordt, gaat het daarnaast ook over vroegsignalering, preventie en nazorg, maatschappelijke ondersteuning en het aanpakken van de achterliggende oorzaak van de schuldenproblematiek. Het doel bij schulddienstverlening is mensen meer financieel zelfredzaam te maken.

dachtsgebieden is van belang om effectief en efficiënt hulpvragers te ondersteunen. Daarbij is het afbakenen van de grenzen van de ondersteuning belangrijk. Wat kan wel en wat niet door vrijwilligers worden gedaan? Wie kan wel en wie kan niet geholpen worden? Wat kan met informele steun en wat moet formeel door beroepskrachten opgepakt worden?

APE Public Economics (APE) heeft in 2011 het rapport 'Kosten en baten van Schuldhulpverlening' opgesteld. In dit rapport worden de vragen beantwoord:

- Welke sectoren en partijen ondervinden gevolgen van problematische schulden en wat zijn de kosten daarvan?
- Welke producten en diensten worden aan huishoudens met problematische schulden aangeboden?
- Wat zijn de effecten hiervan (daalt het aantal huishoudens met een problematische schuld)?

In deze analyse werd geen rekening gehouden met kosten en baten van preventie en ondersteuning door Thuisadministratieprojecten met inzet van vrijwilligers.

Het LSTA heeft APE gevraagd om het rapport 'Kosten en baten van Schuldhulpverlening' (2011) en bijbehorend model aan te passen en daarin Thuisadministratie op te nemen. Met het model en rapport geeft het LSTA lokale organisaties en gemeenten de mogelijkheid om de kosten en baten van Thuisadministratieprojecten inzichtelijk te maken. Dit helpt lokale organisaties, gemeenten en bedrijven om af te stemmen en samen te werken, om meer hulpvragers (nog) beter te ondersteunen naar financiële zelfredzaamheid en (grotere) schulden te voorkomen.

AnneMieke Sprenger
Projectcoördinator LSTA

Inhoud

	Voorwoord	5
1	Inleiding	9
	1.1 Aanleiding	9
	1.2 Doel van het onderzoek	9
	1.3 Leeswijzer	10
2	Opzet rekenmodel en integratie thuisadministratie	11
	2.1 Risicogroep	11
	2.1.1 Bepalen van omvang risicogroep per gemeente	12
	2.2 Risicoladder	13
	2.3 Effectiviteit	14
	2.4 Maatschappelijke kosten en baten	15
3	Gemiddelde Nederlandse praktijk	17
	3.1 Inleiding en aanpak	17
	3.2 Doelgroep thuisadministratie	17
	3.2.1 Zonder of met lichte schulden	18
	3.2.2 (Structureel) zware problematische schulden	18
	3.3 Bereik thuisadministratie	19
	3.4 Kosten thuisadministratie	20
	3.5 Effectiviteit thuisadministratie	21
4	Maatschappelijke kosten en baten	26
	4.1 Inleiding	26
	4.2 Kosten en baten thuisadministratie	26
	4.2.1 Gemeenten	28
	4.2.2 Crediteuren	29
	4.2.3 Bredere maatschappij	30
	4.3 Baten extra inzet thuisadministratie	31
	4.3.1 Totaal effect extra inzet thuisadministratie	31
	4.3.2 Effect per euro thuisadministratie	32
5	Tot slot	33
	Nawoord	35
	Bijlage 1 Handleiding rekentool	39

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Landelijk Stimuleringsnetwerk Thuisadministratie (LSTA) is een onafhankelijk expertisecentrum op het gebied van ondersteuning bij de financiële administratie met de inzet van geschoolde vrijwilligers. Het LSTA richt zich op gemeenten, lokale organisaties, bedrijven, hulpvragers en vrijwilligers.

Thuisadministratievrijwilligers ondersteunen mensen bij het op orde brengen en houden van de (financiële) administratie. Dit doen zij in de regel voor een bepaalde tijd. Veel lokale organisaties hanteren een maximale ondersteuningsduur van één jaar. Het doel van thuisadministratie is bijdragen aan financiële zelfredzaamheid van hulpvragers. Thuisadministratie beoogt te voorkomen dat hulpvragers (grotere of problematische) schulden krijgen. Andere hulpvragers worden ondersteund in hun poging een oplossing te vinden voor de (problematische) schulden.

1.2 Doel van het onderzoek

Het LSTA richt zich op kwaliteitsverbetering, kennisdeling, ketensamenwerking en onderzoek naar de langetermijneffecten van thuisadministratie. Voor gemeenten en lokale organisaties wil het LSTA de economische meerwaarde van thuisadministratie in kaart brengen. Hierbij is niet alleen de omvang van de economische meerwaarde van belang, maar ook waar deze neerslaat. Er zijn verschillende partijen die baat hebben bij een verlaging van de schuldenproblematiek. Denk aan gemeenten (via de uitvoering van schuldhulpverlening en sociale uitkeringen), schuldeisers (zoals elektriciteitsbedrijven of woningbouwcorporaties) en de bredere maatschappij (bijvoorbeeld door de invloed op arbeidsproductiviteit en ziekteverzuim).

In 2011 heeft APE Public Economics (APE) in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de kosten en baten van gemeentelijke schuldhulpverlening in kaart gebracht.² Naast een rapport heeft APE een rekenmodel opgesteld waarmee gemeenten inzicht krijgen in de lokale of regionale situatie. Voor

² Kosten en baten van schuldhulpverlening, Aarts et al. 2011.

een uitgebreide omschrijving van het rekenmodel verwijzen wij naar het rapport 'Kosten en baten van schuldhulpverlening'.³

Het LSTA heeft APE gevraagd om aan de hand van het rekenmodel Schuldhulpverlening (rekenmodel SHV) de economische meerwaarde van thuisadministratie te onderzoeken. Het rekenmodel SHV is opgezet als een interactieve scenariotool, waarin een verband wordt gelegd tussen schuldenproblematiek en schuldhulpbeleid aan de ene kant, en maatschappelijke kosten en baten aan de andere kant. Om het rekenmodel SHV te gebruiken voor het berekenen van de economische meerwaarde van thuisadministratie is het model op een aantal punten aangepast: (1) Thuisadministratie is als instrument toegevoegd aan het model; (2) de gegevens in het rekenmodel zijn geüpdatet met recente cijfers (referentiejaar 2015); en (3) het rekenmodel is geïkht op de gemiddelde landelijke praktijk.⁴

Door gebruik te maken van het bestaande rekenmodel SHV en thuisadministratie als instrument toe te voegen, kunnen uitspraken worden gedaan over de maatschappelijke kosten en baten van inzet van vrijwilligers bij mensen met administratieve en/of financiële problemen. In het model wordt gekeken naar de relatie tussen ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger en het voorkomen, stabiliseren of afnemen van schulden. De gekozen aanpak impliceert dat er een vereenvoudigd beeld van de werkelijkheid wordt geschept, zoals gebruikelijk is in een rekenmodel.

Het rekenmodel kan worden gebruikt om inzicht te krijgen in de eigen lokale situatie. In de bijlage staat de handleiding voor gebruik van het model. Het rekenmodel is te vinden op de website van het LSTA, www.LSTA.nl.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt het rekenmodel SHV toegelicht. Hoofdstuk drie beschrijft het gemiddelde bereik, de kosten en effectiviteit van thuisadministratie. In het daaropvolgende hoofdstuk brengen we aan de hand van het geüpdatet rekenmodel SHV de maatschappelijke baten van thuisadministratie in beeld. We sluiten af met een conclusie.

³ Kosten en baten van schuldhulpverlening, Aarts et al. 2011.

⁴ Eerst hebben we een casestudie gemaakt op basis van één thuisadministratieproject in Woerden. De uitkomsten hiervan zijn vervolgens gevalideerd in verschillende interviews met medewerkers van andere thuisadministratieprojecten. Op basis hiervan is de gemiddelde landelijke praktijk geschat. Deze aanpak lichten wij nader toe in hoofdstuk 3.

2 Opzet rekenmodel en integratie thuisadministratie

In dit hoofdstuk bespreken wij de opzet van het rekenmodel, inclusief thuisadministratie. Hierbij maken wij gebruik van het eerder verschenen rapport 'Kosten en baten van schuldhulpverlening'.⁵ Voor een gedetailleerdere beschrijving van dit rekenmodel en het onderzoek dat daaraan ten grondslag ligt, verwijzen wij de geïnteresseerde lezer naar dit rapport.

2.1 Risicogroep

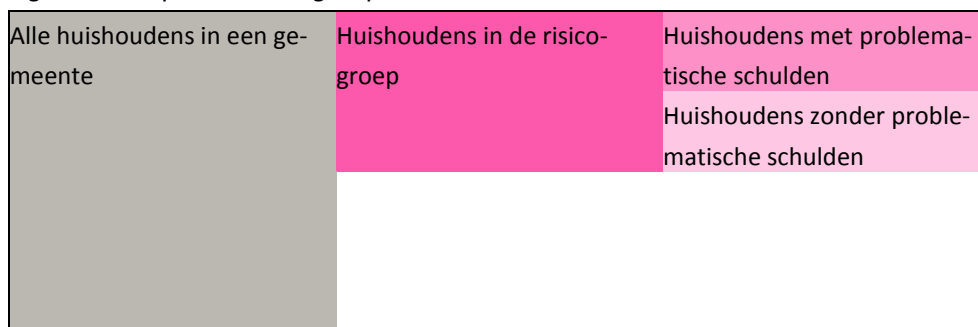
Thuisadministratie is een interventie die wordt ingezet bij mensen met administratieve en/of financiële problemen. Financiële problemen kunnen, maar hoeven niet problematisch van aard te zijn. Wij noemen een schuld problematisch als zij de aflossingscapaciteit van een huishouden te boven gaat.

Het rekenmodel start met het bepalen van de omvang van de risicogroep binnen een gemeente. De risicogroep bestaat uit huishoudens die door de situatie waarin zij verkeren een verhoogd risico lopen om een problematische schuld op te bouwen. We spreken van een verhoogd risico als de modelmatig voorspelde kans op een schuld hoger is dan 50%.

In principe telt elke gemeente een aantal huishoudens met een verhoogd risico op het ontstaan van problematische schulden. De omvang van deze groep wordt voor elke gemeente apart berekend op basis van bevolkingskenmerken. Niet alle huishoudens met een verhoogd risico hebben ook daadwerkelijk een problematische schuld. Binnen de risicogroep onderscheiden we daarom huishoudens met problematische schulden en huishoudens zonder. Deze opdeling is schematisch weergegeven in Figuur 2-1.

⁵ Kosten en baten van schuldhulpverlening, Aarts et al. 2011.

Figuur 2-1: Opbouw risicogroep

2.1.1 Bepalen van omvang risicogroep per gemeente

Om de omvang van de risicogroep per gemeente te bepalen is door APE in 2011 voor het rapport 'Kosten en baten van schuldhulpverlening' een model geschat op basis van microdata van De Nederlandsche Bank.⁶ Het geschatte model voorspelt de kans dat een huishouden één of meer van de volgende schulden heeft:

- krediet postorderbedrijf, winkel of andere vorm van detailhandel;
- creditcardschulden;
- uitstaande leningen bij familie;
- overige leningen (banken/financieringsmaatschappijen);
- betalingsachterstanden op huur, gas of overige rekeningen.

Uit dit model blijken een vijftal factoren een zelfstandige invloed te hebben op de kans dat een huishouden één of meer van de hierboven genoemde schulden heeft:

- leeftijd (jonger dan 40 jaar);
- huishoudsamenstelling (eenoudergezin);
- opleiding (laagopgeleid);
- type inkomen (uitkering);
- woonsituatie (woonachtig in zeer stedelijk gebied).

De uitkomsten van het model stellen ons in staat om het aantal huishoudens met verhoogd risico op het ontstaan van problematische schulden op gemeenteniveau te schatten: op basis van de omvang van de gemeente, per specifieke risicogroep. Dit doen we door de coëfficiënten van het schattingsmodel (de afzonderlijke bijdragen aan het schuldenrisico van de vijf bepalende factoren) te vermenigvuldigen met de mate waarin elk van die factoren voorkomt in een gemeente. De coëfficiënt

⁶ Om een robuust model te schatten is toentertijd enquêtemateriaal uit 2005, 2007 en 2009 geanalyseerd. Deze enquête is uitgevoerd door CenterData in opdracht van De Nederlandsche Bank. De enquête is afgenomen onder een representatieve steekproef van Nederlandse huishoudens. De enquête bevat onder andere een vragenblok over inkomen en schulden.

van de factor eenoudergezin wordt bijvoorbeeld vermenigvuldigd met het percentage eenoudergezinnen in een gemeente, et cetera.

Bij dit onderzoek is voor de schatting van de omvang van de risicogroep per huishouden gebruik gemaakt van actuele gemeentelijke gegevens (referentiejaar 2015).⁷ Het voorspelmodel zelf is niet opnieuw geschat. Wij hanteren voor onderhavig onderzoek dezelfde vijf voorspellers van schulden en bijbehorende coëfficiënten als die zijn gebruikt om het eerste rekenmodel SHV te ontwikkelen.

2.2 Risicoladder

De ernst van de (problematische) schulden van de mensen in de risicogroep varieert sterk. Om deze reden werken we in het rekenmodel met een risicoladder. De risicoladder maakt binnen de risicogroep een onderverdeling naar ernst van de situatie. De ladder kent vier treden met op de onderste trede de huishoudens zonder problematische schulden en op de bovenste trede de huishoudens met de meest problematische schulden.

Het onderscheid tussen deze treden van de risicoladder maken we op basis van de door Panteia gehanteerde schulden-indicatoren⁸:

- meer dan drie soorten achterstallige rekeningen en/of;
- achterstallige rekeningen in de categorieën hypotheek, huur, elektriciteit, gas of water, ziektekostenverzekering, bij de afbetaling van leningen en afbetalingsregelingen, en/of;
- de (totale) omvang van de achterstallige rekening(en) bedraagt meer dan € 500 en/of;
- minstens vijf keer per jaar rood staan voor meer dan € 500 en/of;
- een creditcardschuld hebben van meer dan € 500.

Huishoudens die op trede 0 van de risicoladder staan hebben geen schulden (ondanks dat de modelmatige kans op schulden voor hen geschat is op meer dan 50%); zij voldoen dus niet aan de indicatoren. Huishoudens op trede 1 hebben lichte schulden. Er is volgens ons model sprake van een lichte schuld als een huishouden aan één van de indicatoren voldoet. Zware problematische schulden (trede 2) doen zich voor als een huishouden aan twee van de indicatoren voldoet en structureel zware problematische schulden (trede 3) als er sprake is van drie of meerdere indicatoren. De meest recente verdeling van de risicoladder is weergegeven in Tabel 2-1:

⁷ Deze gegevens zijn door de onderzoekers verzameld op CBS Statline.

⁸ Huishoudens in de rode cijfers 2015, Panteia 2015.

Tabel 2-1: Indeling risicoladder Nederland gemiddeld

	Trede	Aandeel	
Risico op problematische schuld	0	Geen schulden	53,2%
	1	Lichte schulden	29,5%
	2	Zware problematische schulden	8,9%
	3	Structureel zware problematische schulden	8,4%

Bron: *Huishoudens in de rode cijfers 2015, Panteia 2015, bewerking APE*

2.3 Effectiviteit

De inzet van thuisadministratie beoogt mensen met (een kans op) schulden (mensen in de risicogroep) te ondersteunen om te voorkomen dat ze schulden krijgen of om de schuldenproblematiek aan te pakken. Dat wil zeggen: de schulden stabiliseren of verminderen. De effectiviteit van thuisadministratie wordt in ons rekenmodel gemeten in termen van de verdeling van de risicogroep over de treden op de risicoladder. Een verandering van de inzet van thuisadministratie heeft een effect op de verdeling van de risicogroep over de treden op de risicoladder.

We onderscheiden drie typen effecten van thuisadministratie:

- Een *preventie- of stabilisatie-effect* is het effect in termen van het voorkomen van (grotere) schulden;
- Een *saneringseffect* is het effect in termen van het oplossen of verminderen van de (problematische) schuldproblematiek;
- Een *duureffect* is het effect op de duur van de periode dat de cliënt vrij blijft van (problematische) schulden nadat de initiële (problematische) schuld is opgelost of verminderd.

Overigens is het belangrijk op te merken dat we in het rekenmodel enkel kijken naar effectiviteit in termen van opgeloste schulden of het voorkomen en stabiliseren van schulden. Deze definitie is relatief eng. In de praktijk kunnen lokale organisaties met een thuisadministratieproject ook andere doelen nastreven. Deze blijven in het rekenmodel buiten beeld.

Op het aantal huishoudens met een verhoogd risico, de omvang van de risicogroep, heeft de inzet van thuisadministratie in het ontwikkelde model geen invloed. Die wordt immers bepaald door 'objectieve' kenmerken als opleidingsniveau, leeftijd en dergelijke niet door de vrijwilligers en schuldhulpverleners beïnvloedbare factoren.

Preventie- of stabilisatie-effect van thuisadministratie

Wanneer thuisadministratie wordt ingezet bij mensen met een risico op problematische schulden, die (nog) geen (problematische) schulden hebben (mensen op trede 0) heeft thuisadministratie ook een preventief effect. Het op orde brengen en houden van de (financiële) administratie kan voorkomen dat iemand afzakt van trede 0 naar trede 1. Het op orde brengen en houden van de (financiële) administratie kan ook voor mensen op trede 1, 2 of 3 bijdragen aan financiële zelfredzaamheid. Thuisadministratie kan ertoe bijdragen dat iemands situatie stabiliseert en niet verergert. Dit noemen wij een stabilisatie-effect van thuisadministratie.

Saneringseffect van thuisadministratie

Thuisadministratie kan ingezet worden om mensen met (problematische) schulden te ondersteunen deze schulden aan te pakken. Dit leidt ertoe dat de financiële problemen van deze huishoudens verminderen of oplossen. Hierdoor worden de groepen op de lagere treden groter en de groepen op de hogere treden kleiner.

Duureffect van thuisadministratie

Thuisadministratie heeft (na het aanpakken van de initiële schuld) ook een effect op de duur van de periode dat de cliënt vrij blijft van (problematische) schulden of blijft behoren tot de lagere treden op de risicolader.

2.4 Maatschappelijke kosten en baten

Schuldenproblematiek brengt maatschappelijke kosten met zich mee. Als een huishouden (problematische) schulden heeft raakt dit meerdere partijen. In het rekenmodel SHV onderscheiden wij de volgende drie partijen: de gemeente, de crediteuren en de bredere maatschappij.

- De kosten die bij *gemeenten* neerslaan bestaan uit kosten voor integrale schuldhelpverlening – van vroegsignalering tot nazorg –, kosten voor maatschappelijk opvang en kosten voor de sociale dienst (bijstand, bijzondere bijstand).
- De tweede partij waar kosten neerslaan zijn de *crediteuren*. Dit zijn de partijen waar een huishouden een schuld bij heeft uitstaan. Deze partijen lopen inkomsten mis omdat er rekeningen niet worden betaald, maar maken ook kosten in de vorm van incasso's, afsluitingen of uithuiszettingen. Naast deze indirecte kosten maken crediteuren ook directe kosten met de preventieve acties die zijn gericht op het voorkomen van betalingsachterstanden. Daarbij worden de kosten voor de bewindsvoeder bij een WSNP-traject (wettelijke schuldregeling) betaald uit de boedel. Ook dit zijn directe kosten voor crediteuren.
- De derde partij waar kosten van thuisadministratie neerslaan is de bredere '*maatschappij*'. Deze draait op voor de directe (uitvoerings)kosten van rechtbanken bij een WSNP-traject. Indirect neemt de maatschappij de kosten voor

zijn rekening van de gedeelde bijdragen aan het Bruto Binnenlands Product (BBP) omdat mensen met (problematische) schulden een hoger ziekteverzuim hebben en vaker werkloos zijn, en daardoor minder bijdragen aan het nationaal inkomen dan mensen zonder (problematische) schulden.

Thuisadministratie beoogt hulpvragers te ondersteunen om financiële problemen aan te pakken. Hierdoor neemt de omvang van de lagere treden op de risicoladder toe, waardoor de totale maatschappelijke kosten van de schuldenproblematiek zullen afnemen. Om dit te bereiken worden kosten gemaakt. Namelijk de kosten die lokale organisaties met een thuisadministratieproject maken om hulpvragers met financiële problemen te ondersteunen. In ons rekenmodel worden de totale maatschappelijke kosten als gevolg van het hebben van problematische schulden afgewogen tegen de totale maatschappelijke baten die worden gerealiseerd doordat door de inzet van thuisadministratie de maatschappelijke kosten lager zijn. Thuisadministratie is efficiënt wanneer de netto totale maatschappelijke kosten van de schuldenproblematiek lager zijn voor de situatie waarin hulpvragers thuisadministratie-ondersteuning ontvangen, dan in de situatie waarin zij dit niet krijgen.

In het volgende hoofdstuk bespreken wij het bereik, de kosten en de effectiviteit van thuisadministratie. Dit is de gemiddelde Nederlandse praktijk. In het daaropvolgende hoofdstuk berekenen we op basis van de gemiddelde Nederlandse praktijk de totale maatschappelijke kosten en baten van thuisadministratie, geaggregeerd voor heel Nederland. Vervolgens onderzoeken we een alternatief scenario voor de gemiddelde Nederlandse praktijk: het scenario waarin het bereik van thuisadministratie wordt vergroot (meer hulpvragers ontvangen ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger).

3 Gemiddelde Nederlandse praktijk

3.1 Inleiding en aanpak

Om thuisadministratie als instrument toe te voegen aan het rekenmodel moet het model geïkht worden op de uitvoeringspraktijk. De rekentool bevat gegevens over bereik, kosten en effectiviteit van thuisadministratie. Gegevens hierover zijn in eerste instantie door ons verzameld door middel van een casestudie van één aanbieder van thuisadministratie: Welzijn Woerden. Uit de administratieve systemen en in gesprekken met medewerkers van Welzijn Woerden is een beeld verkregen van het bereik, de kosten en de effectiviteit van thuisadministratie.

Validatie en schatten gemiddelde Nederlandse praktijk

Vervolgens zijn deze gegevens gecombineerd, aangevuld en gevalideerd op basis van gesprekken met en onderzoek van het LSTA en op basis van interviews met twee andere aanbieders van thuisadministratie. Vervolgens is op basis hiervan een schatting gemaakt van het gemiddelde bereik, de kosten en effectiviteit van thuisadministratie binnen de gemiddelde Nederlandse praktijk. Die presenteren we in paragraaf 3.3 tot en met 3.5. In paragraaf 3.2 beschrijven we eerst de doelgroep waar thuisadministratie zich op richt.

3.2 Doelgroep thuisadministratie

Thuisadministratievrijwilligers ondersteunen mensen met het op orde brengen en houden van de (financiële) administratie. Het doel van thuisadministratie is bijdragen aan financiële zelfredzaamheid van hulpvragers. Leerbaarheid is daarbij een belangrijk uitgangspunt. De hulpvrager moet in de regel leerbaar zijn, dat wil zeggen, na een bepaalde tijd ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger te hebben ontvangen (vaak maximaal 1 jaar) is de cliënt financieel zelfredzaam. Financiële zelfredzaamheid is een breed begrip en heeft onder andere te maken met het al dan niet hebben en maken van schulden. Voor de ene cliënt betekent dit dat de schulden zijn opgelost, voor de ander dat de schuldenlast dusdanig is verminderd dat de cliënt, na ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger, zelf in staat is zijn schuldenlast verder te beperken en/of te voorkomen dat deze weer groeit. Voor weer een ander betekent het dat door ondersteuning voorkomen is dat de cliënt schulden maakt en dit in de toekomst zelf kan voorkomen door de administratie op orde te houden.

Financiële zelfredzaamheid is niet altijd haalbaar. Soms is het langdurig begeleiden van mensen bij het op orde houden van hun financiële administratie noodzakelijk om (grotere) financiële problemen te voorkomen. In andere gevallen ondersteunt de thuisadministratievrijwilliger om de administratie dusdanig op orde te brengen dat mensen in aanmerking komen voor gemeentelijke schuldenregelingen. In dit laatste geval hebben thuisadministratievrijwilligers ook het doel om de cliënt vaardigheden bij te brengen die tijdens en na het schuldhulpverleningstraject de kans op financiële zelfredzaamheid van de cliënt vergroot. Financiële zelfredzaamheid is echter nog niet aan de orde omdat de omvang van de schulden te groot is.

Tot de doelgroep van thuisadministratie behoren hulpvragers zonder of met lichte schulden, maar ook hulpvragers met (structureel) zware problematische schulden. Hieronder lichten wij de doelgroep toe.

3.2.1 Zonder of met lichte schulden

De mensen zonder of met lichte (problematische) schulden staan op de risicoladder op trede 0 en 1. Hulpvragers in deze groep die ondersteuning vragen en een thuisadministratievrijwilliger krijgen toegewezen, hebben een aantal kenmerken:

- Vaak melden mensen zich aan na een verandering in de situatie van het huishouden. Denk daarbij aan overlijden van de partner, (plotselinge) werkloosheid, grote belastingaanslagen, echtscheidingen, ziekte of andere inkomstenterugval. Mensen kunnen hierdoor (plotseling) de situatie niet meer overzien.
- In deze groep vallen ook mensen met een licht verstandelijke beperking, ouderen of mensen die door ziekte niet leerbaar zijn en langdurige ondersteuning nodig hebben. In de regel is dit een grond voor afwijzing voor ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger. In de praktijk worden deze mensen wel toegelaten tot een ondersteuningstraject of komt men er pas tijdens het traject achter dat de cliënt niet leerbaar is en dat financiële zelfredzaamheid niet haalbaar is.
- Voor een deel van de mensen in deze groep geldt dat er naast de schuldenproblematiek ook andere (psychische) problemen spelen. Hierdoor is het moeilijk om de administratie op orde te hebben en de schuldenproblematiek aan te pakken. Ondersteuning door een vrijwilliger kan deze mensen helpen en hen dit leren zelf te doen, dan wel met inzet van iemand uit het netwerk.
- Voor de mensen in deze groep is de kans relatief groot dat zij zonder ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger in de schulden raken, of dat de schuldenproblematiek verergert.

3.2.2 (Structureel) zware problematische schulden

De groep mensen met (structureel) zware problematische schulden staan op de risicoladder op trede 2 en 3. Hulpvragers in deze groep kenmerken zich door:

- Mensen in deze groep hebben vaak een acute noodzaak om hulp te vragen. Denk bijvoorbeeld aan dreigende huisuitzetting, beslaglegging, afsluiting van voorzieningen of deurwaarders die langskomen.
- Mensen in deze groep komen op het moment dat zij zich melden (nog) niet in aanmerking voor gemeentelijke schuldhulpverlening. Met hulp van een thuisadministratievrijwilliger kunnen zij de administratie op orde brengen, waardoor de mogelijkheid om wel in aanmerking te komen voor gemeentelijke regelingen toeneemt.
- Er zijn ook mensen met zware schulden die geen toegang hebben tot gemeentelijke schuldenregelingen of er geen gebruik van maken. Dit kunnen mensen zijn met hoge inkomens. Zij willen of kunnen geen saneringstraject starten omdat zij bijvoorbeeld een eigen huis of eigen bedrijf hebben, de auto moeten verkopen, zich schamen, of bang zijn voor de verplichtingen. Ook kunnen dit mensen zijn met een niet saneerbare schuld of mensen die bekend staan als fraudeurs. Hierdoor zullen zij niet toegelaten worden tot gemeentelijke regelingen.
- Een deel van de mensen in deze groep heeft naast de schuldenproblematiek ook last van (zware) problemen op andere leefgebieden.
- Volledig aflossen van schulden is in veel gevallen niet haalbaar binnen een thuisadministratietraject. De omvang van de schulden is hiervoor te groot.

3.3 Bereik thuisadministratie

Op basis van het voorspelmodel hadden eind 2015 1.398.899 Nederlandse huishoudens een verhoogd risico op problematische schulden, dit is 18% van alle huishoudens in Nederland. Op basis van het rapport 'Huishoudens in de rode cijfers 2015' kunnen we deze mensen indelen op de risicoladder. Deze verdeling is weergegeven in Tabel 3-1.

Tabel 3-1: Indeling risicoladdergemiddeld voor Nederland

Risicoladder	Aantal huishoudens	% van huishoudens in risicogroep
0 Geen schulden	743.524	53,2%
1 Lichte schuld	412.886	29,5%
2 Zware problematische schulden	124.521	8,9%
3 Structureel zware problematische schulden	117.967	8,4%
Totaal	1.398.899	100,0%

Met het bereik van thuisadministratie bedoelen we het aantal mensen waarvoor dit instrument wordt ingezet. Thuisadministratie wordt breed aangeboden door

welzijnsorganisaties, instellingen voor Maatschappelijke Dienstverlening, lokale afdelingen van Humanitas, lokale organisaties van SchuldHulpMaatje, ouderenbonden en/of kerkelijke instanties. In totaal zijn er 300 organisaties in Nederland, bekend bij het LSTA, die een vorm van ondersteuning bij de financiële administratie met de inzet van vrijwilligers bieden.

Op basis van ons onderzoek concluderen wij dat het gemiddelde bereik van thuisadministratie 120 cliënten per lokale organisatie was in 2015 (met een gemiddelde inzet van tussen de 40 en 60 vrijwilligers afhankelijk van de grootte van de organisatie, de schuldzwaarte van de hulpvragers, de doelgroep waar de organisatie zich op richt, etc.). Dit zijn lopende begeleidingstrajecten in 2015. Geaggregeerd voor heel Nederland was het bereik van thuisadministratie naar schatting 36.000 cliënten in 2015. Volgens onderzoek van het LSTA kregen in 2014 32.847 mensen ondersteuning bij de financiële administratie met inzet van vrijwilligers.⁹ We zien een toename van het aantal mensen dat ondersteuning vraagt.

In gesprekken met lokale organisaties met een thuisadministratieproject en het LSTA is gebleken dat de huidige schuldzwaarte van cliënten gemiddeld genomen evenredig verspreid is over de treden van de risicoladder, c.q. evenveel cliënten zonder of met lichte schuldenproblematiek als met zwaardere schuldenproblematiek ontvangen thuisadministratie-ondersteuning door een vrijwilliger. In de reken-tool gaan we er dus vanuit dat per trede op de risicoladder evenveel cliënten worden geholpen (zie Tabel 3-2).

Tabel 3-2: Bereik thuisadministratie gemiddeld voor Nederland

Aandeel risicogroep	% van huishoudens per trede	Aantal per trede
0 Geen schulden	1,2%	9.000
1 Lichte schulden	2,2%	9.000
2 Zware problematische schulden	7,2%	9.000
3 Structureel zware problematische schulden	7,6%	9.000

3.4 Kosten thuisadministratie

Thuisadministratieprojecten werken voor het grootste deel met vrijwilligers. De organisatie van thuisadministratie, de coördinatie van de vrijwilligers en de intake met nieuwe hulpvragers wordt in de meeste gevallen uitgevoerd door (een) betaalde medewerker(s). Daarnaast worden er kosten gemaakt met betrekking tot

⁹ 'Ondersteuning bij de financiële administratie met inzet van vrijwilligers Overkoepelend beeld van lokale organisaties in Nederland', Van Middendorp en De Smet, 2016

scholing, VOG, vrijwilligerskosten, etc. De kosten van thuisadministratie rekenen we terug naar de kosten per ondersteuningstraject. Hierbij maken wij onderscheid naar de schuldzwaarte van de cliënt (zie tabel 3-3).

Tabel 3-3: Kosten per traject gemiddeld voor Nederland

Schuldzwaarte	Gemiddelde kosten per traject
0 Geen schulden	€ 650
1 Lichte schulden	€ 650
2 Zware problematische schulden	€ 800
3 Structureel zware problematische schulden	€ 1.300

Deze kosten zijn geschat aan de hand van de totale kosten die de geïnterviewde organisaties in 2015 hebben gemaakt, het aantal cliënten dat zij in dat jaar hebben ondersteund, de schuldzwaarte, het aantal betaalde uren dat is gewerkt en de omvang van de vrijwillige inzet.

De ondersteuning van cliënten met grote schulden is duurder dan de ondersteuning van cliënten met lichte of geen schulden. De ondersteuning van cliënten met grote schulden vraagt meer vrijwillige inzet, doordat een vrijwilliger één cliënt kan ondersteunen in plaats van meerdere en/of het ondersteuningstraject duurt langer waardoor de vrijwilliger niet bij een nieuwe cliënt kan worden ingezet. Vrijwilligers die cliënten ondersteunen met grote schulden hebben meer scholingsbehoefte en vragen op hun beurt meer coördinatie en begeleiding van (een) betaalde medewerker(s).

Op basis van het gemiddelde bereik en de gemiddelde kosten per (soort) begeleidingstraject kunnen we de kosten van een gemiddeld thuisadministratieproject berekenen. De gemiddeld kosten van een thuisadministratieproject bedragen € 102 duizend per jaar. Geaggregeerd voor Nederland zijn de kosten € 30,6 miljoen in 2015.

3.5 Effectiviteit thuisadministratie

Om de effectiviteit van thuisadministratie te bepalen hebben we de in- en uitstroom van cliënten in kaart gebracht in samenwerking met drie lokale organisaties met een thuisadministratieproject. De bevindingen zijn vervolgens getoetst aan de ervaringen van het LSTA.

Aan de instroomkant maken wij onderscheid tussen cliënten zonder of met lichte schulden (cliënten op trede 0 en 1) en cliënten met (structureel) zware problematische schulden (cliënten op trede 2 en 3).

Voor de uitstroom maken we onderscheid in:

- cliënten die uitstromen zonder schulden (sanering en preventie) of met minder schulden;
- cliënten waarbij de schuldenproblematiek is gestabiliseerd en groei van de schuldenomvang is voorkomen.

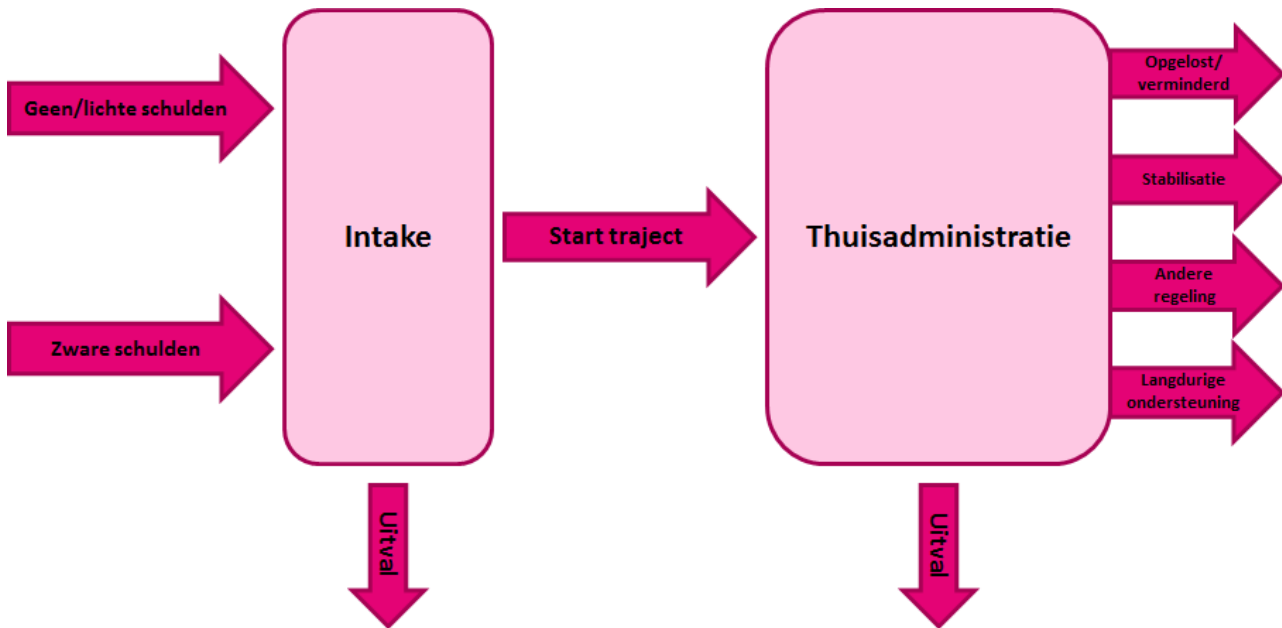
Dit zien wij als positieve effecten van thuisadministratie. Begeleiding door een vrijwilliger heeft een positief effect gehad op de omvang van de schulden van de cliënt. Het oplossen van de schulden zien wij als het meest effectief.

Aan de uitstroomkant onderscheiden wij drie mogelijke uitkomsten die wij niet zien als positief.

- cliënten waarbij ondersteuning door een thuisadministratievrijwilliger geen effect heeft gehad op de schulden. Deze cliënten stromen uit naar een andere hulpregeling (bewindvoering/SHV) of hebben langdurige ondersteuning nodig;
- cliënten waarbij tijdens een traject wordt geconstateerd dat financiële zelfredzaamheid niet haalbaar is omdat de cliënt niet of minimaal leerbaar is en geen netwerk heeft. Langdurige of duurzame ondersteuning van deze cliënten is nodig;
- cliënten die uitvallen voordat het thuisadministratietraject is afgerond.

Begeleiding door een vrijwilliger kan wel positief zijn geweest op andere leefgebieden, maar heeft voor deze cliënten geen effect gehad op de omvang van hun schulden.

Figuur 3-1 Stroomschema effectiviteit thuisadministratie

Zoals al eerder genoemd kijken we met de rekentool uitsluitend naar het effect van thuisadministratie op de omvang van de schulden. Andere doelen die thuisadministratievrijwilligers nastreven en realiseren vallen buiten het bereik van wat de rekentool kan.

Effectiviteit cliënten op trede 0 en 1

Wij hebben voor cliënten zonder of met lichte schulden (treden 0 en 1) de volgende effecten van thuisadministratie geconstateerd:

- *Zonder of met minder schulden*: ongeveer de helft van de cliënten op trede 0 en 1 stroomt uit zonder schulden of met minder schulden (50%). Met hulp van een thuisadministratievrijwilliger zijn de (lichte) schulden gesaneerd, verminderd of is voorkomen dat de cliënt schulden maakt (preventie).
- *Stabilisatie*: een succesvolle interventie betekent niet in alle gevallen dat een persoon volledig schuldenvrij is of dat de omvang van de schulden is afgenomen. Het is in deze gevallen belangrijk dat mensen weten hoe zij er voor kunnen zorgen dat de schuldenomvang niet toeneemt en dat zij weten wanneer ze hulp moeten vragen wanneer dit wel dreigt te gebeuren. Dit noemen wij stabilisatie van de schulden. Bij ongeveer één op de vier hulpvragers met lichte schulden helpt thuisadministratie hen de schulden te stabiliseren (25%).
- *Geen effect op de schulden*: bij ongeveer één op de vier cliënten heeft thuisadministratie geen effect op de schuldenomvang (25%).
 - Cliënten vallen gedurende het traject uit. Deze cliënten stoppen met de ondersteuning terwijl het traject niet is afgerond.

- Na een jaar thuisadministratie-ondersteuning kan het traject niet afgerond worden, omdat tijdens het traject geconstateerd is dat de cliënt niet (of minimaal) leerbaar is en geen netwerk heeft om dit op te lossen. Langdurige of duurzame ondersteuning van deze cliënten is nodig. Bij zowel de uitvallers als de hulpvragers die langdurige ondersteuning nodig hebben, heeft thuisadministratie-ondersteuning geen effect op het saneren, verminderen of voorkomen van schulden.
- Hulpvragers zonder of met lichte schulden stromen na thuisadministratie niet uit naar een andere schuldenregeling (SHV of bewindvoering).

De situatie na een traject blijft vaak wel risicovol voor de mensen in deze groep, ook wanneer cliënten uitstromen naar financiële zelfredzaamheid. Plotselinge veranderingen in hun situatie kunnen de noodzaak voor hulp weer vergroten. Om deze reden houden we voor het instrument thuisadministratie het duureffect voor cliënten zonder of met lichte schulden op 1 jaar.

Op basis van deze stromen maken wij de inschatting dat thuisadministratie-ondersteuning voor cliënten zonder of met lichte schulden (cliënten op trede 0 en 1) in 50% van de gevallen effectief is. Wij hebben daarbij een weging toegepast op de cliënten waarbij de schulden zijn verminderd (maar niet opgelost) en cliënten waarbij de schulden als gevolg van ondersteuning zijn gestabiliseerd. In termen van effect hebben vermindering en stabilisatie van schulden een kleiner effect dan oplossen van schulden.

Effectiviteit cliënten op trede 2 en 3

Voor cliënten met een grotere schuldzwaarte (trede 2 en 3) hebben wij de volgende effectiviteit van thuisadministratie geconstateerd:

- **Vermindering schulden:** van geen van de hulpvragers in deze risicogroep lukt het gedurende de looptijd van een thuisadministratietraject om de schulden volledig op te lossen. Bij een groot deel van de hulpvragers in deze groep neemt de omvang van de schuld wel af als gevolg van thuisadministratie (37,5%). De schuld is echter nog niet opgelost.
- **Stabilisatie:** bij ongeveer een op de acht cliënten in deze groep heeft thuisadministratie een stabiliserend effect op de schulden (12,5%). Deze mensen weten hoe zij om moeten gaan met hun situatie en weten wanneer en waar zij om hulp moeten vragen. Zij zijn echter nog niet af van hun schulden.
- **Geen effect op de schulden:** bij ongeveer de helft van de cliënten op trede 2 en 3 heeft thuisadministratie geen effect op de schuldenomvang (50%).
 - Een gedeelte valt uit gedurende het traject.
 - Voor een deel van de hulpvragers op trede 2 en 3 heeft thuisadministratie geen of weinig effect op de schuldenproblematiek, omdat tijdens het traject is geconstateerd dat deze mensen niet of minimaal leerbaar zijn en zij geen

netwerk hebben om dit op te pakken. Voor deze mensen is langdurige ondersteuning nodig.

- Een groot aandeel van de cliënten op trede 2 en 3 stroomt na een thuisadministratie-traject uit naar een andere schuldenregeling.

Ook voor de mensen in deze groep blijft de situatie risicovol. Ook voor deze groep gaan wij uit van een duureffect van 1 jaar.

Hoewel in 50% van de gevallen thuisadministratie een effect heeft op de omvang van de schulden, zijn deze schulden er nog steeds na afronding van het traject. Op basis van deze stromen maken wij de inschatting dat het aannemelijk is dat voor 25% van de cliënten met (structureel) zware problematische schulden (cliënten op trede 2 en 3) thuisadministratie-ondersteuning effectief is. Hun schulden zijn als gevolg van ondersteuning verminderd of gestabiliseerd. Voor cliënten met zware problematische schulden komt oplossen van de schulden niet voor door en tijdens de thuisadministratie-ondersteuning.

In dit hoofdstuk hebben wij op basis van onderzoek de gemiddelde Nederlandse praktijk benaderd. Wij hebben een inschatting gemaakt van het gemiddelde bereik (het gemiddeld aantal cliënten dat een thuisadministratie-organisatie per jaar ondersteunt), de gemiddelde kosten per cliënt gedifferentieerd naar schuldzwaarte en de gemiddelde effectiviteit van thuisadministratie voor cliënten op de verschillende treden. In het volgende hoofdstuk rekenen we op basis van deze gegevens de totale maatschappelijke kosten en baten van thuisadministratie door.

4 Maatschappelijke kosten en baten

4.1 Inleiding

Door middel van scenarioanalyses kunnen de totale maatschappelijke kosten en baten van thuisadministratie becijferd worden. Tevens kan in kaart gebracht worden waar deze neerslaan (op de gemeente, crediteuren of de bredere maatschappij). De kosten en baten van thuisadministratie worden eerst in een basisscenario berekend. Dit is de uitgangssituatie, c.q. de huidige situatie op basis van de geconstateerde gemiddelde landelijke praktijk. Vervolgens wordt een nieuw scenario gespecificeerd: het scenario waarin het bereik van het instrument wordt vergroot. De doorrekening van de maatschappelijke kosten en baten van thuisadministratie maken wij voor heel Nederland. De gepresenteerde kosten en baten worden gerealiseerd door alle 300, bij het LSTA bekende, actieve lokale organisaties met een thuisadministratieproject samen.

In het rekenmodel rekenen we de kosten en baten die worden gerealiseerd door thuisadministratie uit over een termijn van tien jaar. We rekenen de baten die gerealiseerd worden met de 'investering' (de kosten) die gemaakt wordt in 2015 om 36.000 huishoudens thuisadministratie-ondersteuning te geven. De baten zijn niet direct zichtbaar. Daarom houden wij een termijn van tien jaar aan. Gedurende deze tien jaar blijft de omvang van de risicogroep gelijk. De kosten en baten hebben dus steeds betrekking op de huishoudens in het oorspronkelijke cohort van 1.398.899 huishoudens in de risicogroep, van wie 36.000 thuisadministratie-ondersteuning hebben ontvangen in 2015.

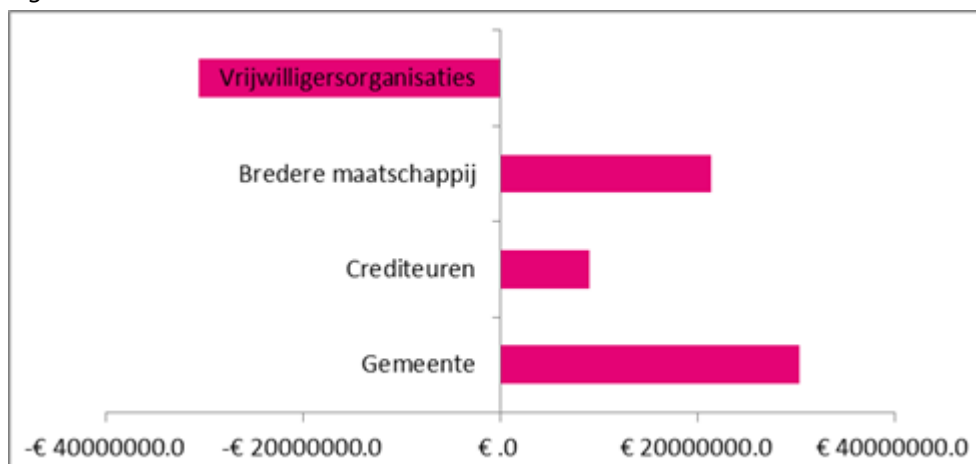
4.2 Kosten en baten thuisadministratie

Het uitvoeren van thuisadministratie leidt bij lokale organisaties direct tot uitvoeringskosten. De waarde van de investering in thuisadministratie is € 30,6 miljoen voor het oorspronkelijke cohort. Dit is gemiddeld € 102 duizend per organisatie. Het uitvoeren van thuisadministratie heeft positieve economische effecten bij andere actoren. Deze baten zijn met behulp van het rekenmodel berekend.

- *Gemeenten* hebben lagere kosten doordat een afname van (problematische) schuld bijvoorbeeld een effect heeft op de kans dat een huishouden een bijstandsuitkering heeft.¹⁰ In totaal is het positieve effect voor gemeenten bij benadering € 30,3 miljoen.
- Uiteraard zijn er ook baten voor *crediteuren*. Wanneer de schuldenproblematiek afneemt is er immers minder sprake van wanbetaling. De geschatte baten voor crediteuren zijn € 9,0 miljoen.
- Tot slot zijn er ook baten voor *de bredere maatschappij*. Dit gaat bijvoorbeeld om afname van ziekteverzuim en vergroting van productiviteit. De geschatte bredere maatschappelijke baten zijn € 21,4 miljoen.

De geschatte totale maatschappelijke baten van thuisadministratie zijn totaal € 60,7 miljoen. Als we de investering in Thuisadministratie van € 30,6 miljoen daar vanaf halen komen we op netto baten van € 30,1 miljoen.

Figuur 4-1: Totale baten thuisadministratie

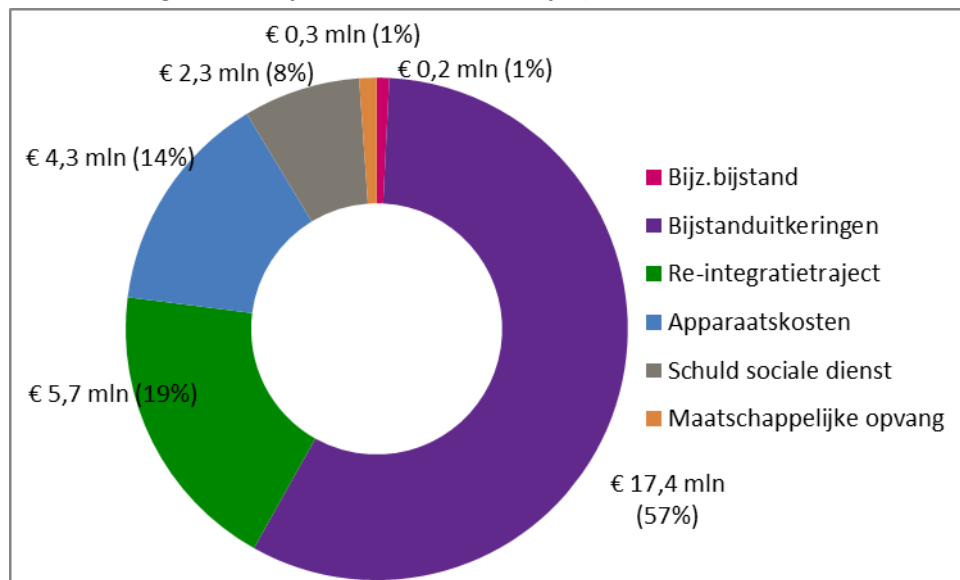

¹⁰ Uit onderzoek van Aarts et al. (2011) is gebleken dat huishoudens met problematische schulden vaker een bijstandsuitkering hebben.

4.2.1 Gemeenten

Bij de gemeente vallen in het model de baten neer bij de sociale dienst. Het gaat in dit verband voornamelijk om re-integratiekosten en bijstandsuitkeringen. De verhoudingen zijn weergegeven in Figuur 4-2.

Figuur 4-2: Verdeling baten thuisadministratie binnen de gemeente (percentage van gemeentelijke baten tussen haakjes)

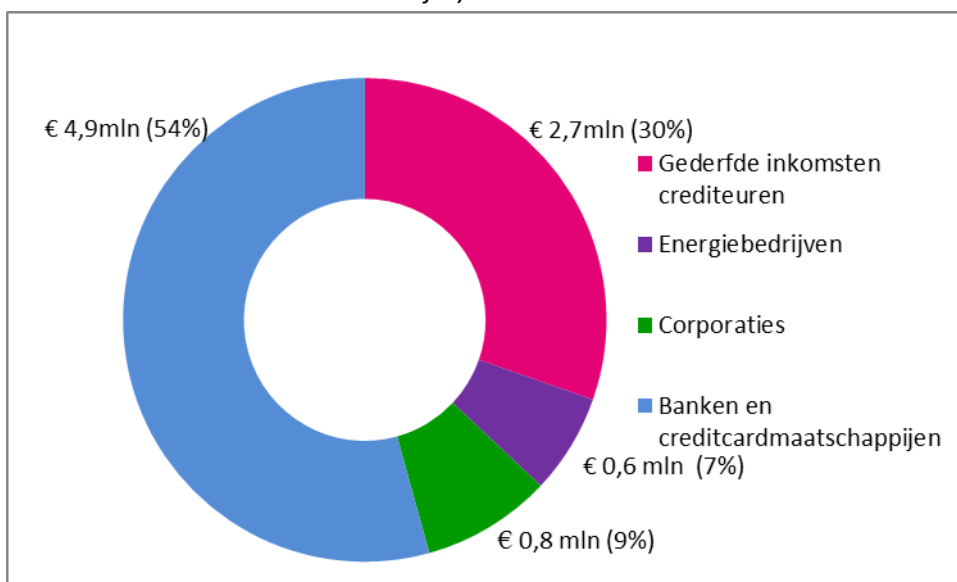

Het grootste deel van de baten voor gemeenten van bij benadering € 30,3 miljoen, wordt gerealiseerd doordat het aantal uitkeringen afneemt. Hierdoor vallen de uitvoeringskosten (apparaatskosten) voor gemeenten ook lager uit. Ook de kosten die gemeenten maken doordat schulden op uitkeringen openstaan nemen af.

4.2.2 Crediteuren

In Figuur 4-3 zijn de baten voor crediteuren van naar schatting € 9,0 miljoen uitgesplitst naar verschillende partijen. In ons model hebben we de gedeerde inkomsten van verschillende crediteuren berekend (postorderbedrijven, schulden bij familie en vrienden). Deze zijn in de figuur samengenomen en vormen 30% van de totale baten voor crediteuren. Naast de gedeerde inkomsten voor crediteuren zijn de kosten voor energiebedrijven en woningbouwcorporaties apart meegenomen. Deze vormen respectievelijk 7% en 9% van de totale baten voor crediteuren. Als laatste zijn de baten weergegeven die neerslaan bij banken en creditcardmaatschappijen (54%).

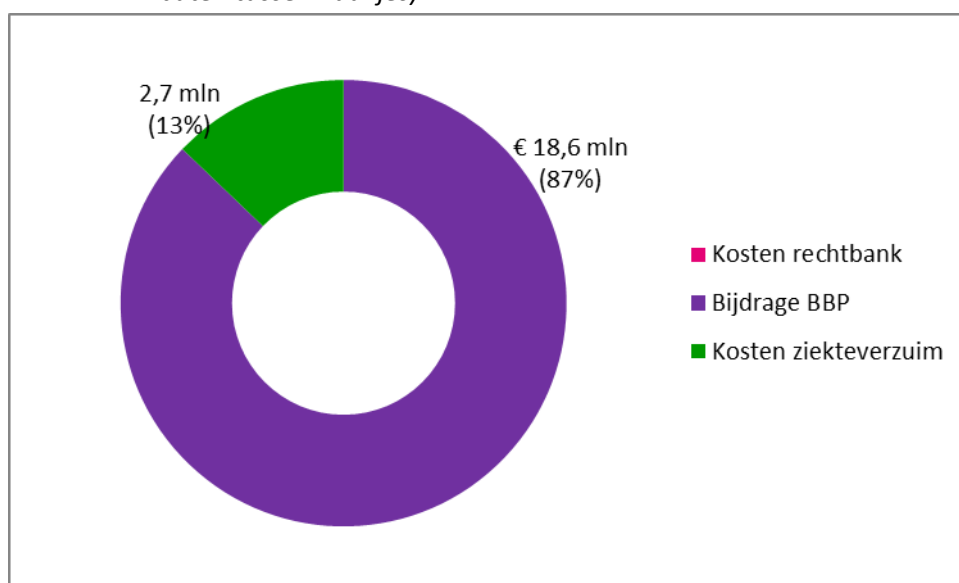
Figuur 4-3: Verdeling baten thuisadministratie onder de crediteuren (percentage van baten tussen haakjes)

4.2.3 Bredere maatschappij

In Figuur 4-4 zijn de geschatte bredere maatschappelijke baten van € 21,4 miljoen verder uitgesplitst. Hierbij bevat het model meerdere categorieën. De hier relevante categorieën zijn vergroot BBP en de kosten met betrekking tot ziekteverzuim. Lagere schulden zijn verbonden met meer werkvermogen en BBP, en minder ziekteverzuim. De bijdrage aan BBP vormen de grootste baten (87%). Thuisadministratie heeft geen effect op het aantal WSNP-trajecten. Er slaan dus geen baten neer bij rechtbanken als gevolg van lagere uitvoeringskosten.

Figuur 4-4: Verdeling maatschappelijke baten thuisadministratie (percentage van baten tussen haakjes)

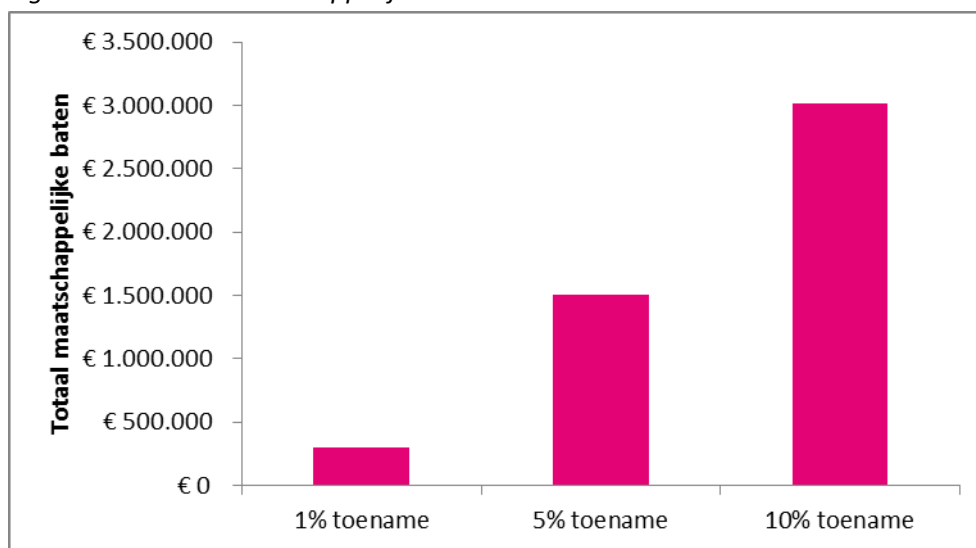
Thuisadministratie kost € 30,6 miljoen per jaar, geaggregeerd voor heel Nederland. Hier tegenover staan baten die worden gerealiseerd doordat thuisadministratie de schuldenproblematiek vermindert. Deze baten slaan neer bij de gemeente, crediteuren en de bredere maatschappij. De maatschappelijke baten van thuisadministratie zijn netto € 30,1 miljoen per jaar, gezien over tien jaar.

4.3 Baten extra inzet thuisadministratie

4.3.1 Totaal effect extra inzet thuisadministratie

In het rekenmodel kan ook gekeken worden wat de effecten zijn van extra inzet van thuisadministratie. Onderstaand in Figuur 4-5 de effecten van 1%, 5% en 10% extra inzet (10% extra inzet komt neer op ondersteuning van 3.600 extra cliënten op jaar-basis). Bij een extra inzet van 10% nemen de netto maatschappelijke baten toe met € 3,0 miljoen, waarbij rekening gehouden is met de extra kosten die de ondersteuning van meer cliënten met zich meebrengt.

Figuur 4-5: netto maatschappelijke baten toename bereik thuisadministratie

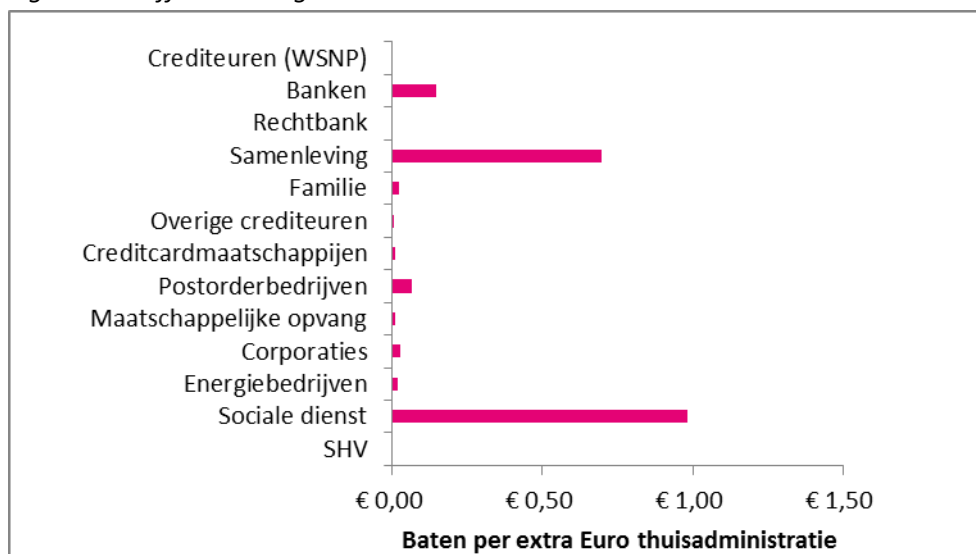
Er zijn in de praktijk uiteraard factoren die extra inzet van thuisadministratie begrenzen, en die niet in het rekenmodel zijn opgenomen. Belangrijke factoren zijn onder andere; de inzet van vrijwilligers, de bereidheid van potentiële cliënten en de omvang van de doelgroep voor wie thuisadministratie effectief is.

Niet alle hulpvragers willen en kunnen door een vrijwilliger ondersteund worden. Meer hulpvragers betekent ook meer vrijwilligers en daar zit een grens aan.

4.3.2 Effect per euro thuisadministratie

Met het rekenmodel kan ook worden gekeken wat het effect is van elke extra euro investering in thuisadministratie op de baten bij andere partijen. Elke extra geïnvesteerde euro vergroot het bereik. De resultaten van deze analyse zijn uitgewerkt in Figuur 4-6. Wanneer € 1 extra wordt uitgegeven aan thuisadministratie leidt dit tot € 1,98 aan extra maatschappelijk baten. Netto levert het dus € 0,98 aan totale maatschappelijke baten op. De baten zijn het grootst bij de sociale dienst (€ 0,98), gevolgd door de bredere maatschappij (€ 0,70) en de banken (€ 0,14). De overige maatschappelijke baten zijn bij elkaar opgeteld € 0,16.

Figuur 4-6: Effect € 1 uitgaven thuisadministratie

5 Tot slot

In 2011 heeft APE een rekenmodel ontwikkeld waarmee de kosten en baten van schuldhulpverlening berekend kunnen worden. In opdracht van het LSTA is dit rekenmodel uitgebreid, zodat de kosten en baten van thuisadministratie berekend kunnen worden.

Thuisadministratie is een bijzondere vorm van schuldhulpverlening. De hulpverlening wordt namelijk voor het overgrote deel geleverd door vrijwilligers. Deze vrijwilligers ondersteunen mensen bij het ordenen en op orde houden van de financiële administratie, inzicht en overzicht krijgen in inkomsten en uitgaven en het aanpakken van schulden.

Aanpak

Op basis van een casestudie bij een thuisadministratieproject in Woerden, uitgevoerd door Welzijn Woerden, hebben wij een beeld gekregen van het bereik, de kosten en de effectiviteit van het instrument thuisadministratie. Dit beeld is voorgelegd aan twee andere aanbieders van thuisadministratie en aan de hand van hun ervaringen aangepast. De bevindingen zijn getoetst aan de ervaringen van het LSTA.

Bereik, kosten en effectiviteit

Het rekenmodel berekent de kosten en baten van thuisadministratie, uitgaande van een bepaald bereik, kosten en effectiviteit:

- Thuisadministratie heeft een bereik van ongeveer 2,6%. Dit betekent dat 2,6% van de mensen in de risicogroep jaarlijks een thuisadministratie-traject starten.
- Een lokale organisatie met een thuisadministratieproject ondersteunt gemiddeld 120 cliënten met ongeveer 40 tot 60 vrijwilligers. In 2015 hebben in Nederland naar schatting 36.000 hulpvragers ondersteuning ontvangen.
- De kosten van thuisadministratie bedragen gemiddeld € 650 per traject voor cliënten zonder of met lichte schulden, € 800 voor cliënten met zware problematische schulden en € 1.300 voor cliënten met structureel zware problematische schulden.
- De kosten van een thuisadministratieproject zijn gemiddeld € 102.000 per lokale organisatie. Geaggregeerd voor Nederland waren de totale kosten € 30,6 miljoen in 2015.

- Om de effectiviteit van thuisadministratie te bepalen maken wij een onderscheid naar cliënten zonder schulden of met lichte schulden en cliënten met zwaardere schulden. Voor de eerste groep is de effectiviteit van thuisadministratie bepaald op 50%. Voor de laatste groep is de effectiviteit 25%.

Kosten en baten thuisadministratie

Op basis van dit bereik, kosten en effectiviteit kunnen de kosten en baten van thuisadministratie berekend worden:

- De netto maatschappelijke baten van thuisadministratie zijn € 30,1 miljoen op jaarbasis. Tegenover een investering van € 30,6 miljoen staan € 60,7 miljoen gerealiseerde baten.
- De baten slaan neer bij de gemeente (€ 30,3 miljoen), crediteuren (€ 9,0 miljoen) en de bredere maatschappij (€ 21,4 miljoen).
- Wanneer het bereik van thuisadministratie met 10% wordt verhoogd (een extra investering van € 3,06 miljoen), nemen de totale netto maatschappelijke baten toe met € 3,01 miljoen.
- Elke 1 euro extra investering in thuisadministratie levert € 1,98 op. Het netto effect van 1 euro extra investering in thuisadministratie is dus € 0,98.

Aan de toename van het bereik zit een maximum dat niet in het model is meegenomen. Niet alle mensen in de risicogroep willen en kunnen ondersteuning van een vrijwilliger krijgen. Dit voorbehoud gemaakt te hebben, is het wel belangrijk om te constateren dat thuisadministratie bijna twee keer zoveel oplevert dan dat het kost.

Nawoord

De belangrijkste bevinding van dit rapport spreekt boekdelen: elke euro extra investering in thuisadministratie levert -in financiële zin- bijna twee keer zoveel op. Voor het eerst ontstaat hiermee overkoepelend inzicht in de financiële waarde van thuisadministratie voor gemeenten, crediteuren en de bredere maatschappij. Naast de grote sociale, emotionele en maatschappelijke waarde van thuisadministratie.

De verdeling van baten van thuisadministratie over de verschillende partijen zijn voor iedere partij interessant.

- *Gemeenten* zien dat met een investering in thuisadministratie het aantal bijstandsuitkeringen, re-integratietrajecten en andere belangrijke kostenposten worden teruggedrongen. De helft van de baten (50%) van thuisadministratie slaat neer bij gemeenten.
- *Crediteuren*: banken en creditcardmaatschappijen, woningbouwcorporaties, energiebedrijven en andere crediteuren, als postorderbedrijven en familie en vrienden, zien in welke verhouding de baten van thuisadministratie bij henzelf en andere crediteuren neerslaan. Bijna 15% van de baten van thuisadministratie komt crediteuren ten goede.
- Op het niveau van *de bredere maatschappij* is te zien dat door thuisadministratie bijdragen aan het BBP en tegengaan van ziekteverzuim worden geleverd. Hier slaat 35% van de baten neer.

De bevindingen uit dit rapport kunnen in de lokale praktijk getoetst en geanalyseerd worden. Hoe zijn investeringen in thuisadministratie op gemeentenniveau verdeeld? Hoe staat dat in verhouding tot de baten die bij de diverse partijen neerslaan? Zijn er partijen die, gelet op de in dit rapport gepresenteerde verdeling van baten, kunnen bijdragen aan thuisadministratie? Lokale organisaties en gemeenten kunnen hiervoor gebruik maken van de rekentool, door de eigen gemeentecode en gegevens in te voeren. De rekentool is te vinden op de website van het LSTA, www.LSTA.nl. In de bijlage staat de handreiking voor gebruik van de rekentool.

Zowel op landelijk als lokaal niveau kan, mede op basis van deze analyses, door alle betrokken partijen samen worden toegewerkt naar een kwalitatief goede en effectieve ondersteuning van mensen met (het risico op) schulden.

AnneMieke Sprenger
Projectcoördinator LSTA

Literatuurlijst

Aarts, L., K Douma, R. Frierson, C. Schrijvershof & M van Schut, 'Kosten en baten van schuldhulpverlening.', APE, juli 2011.

Middendorp, J. van & E. de Smet, 'Ondersteuning bij de financiële administratie met inzet van vrijwilligers. Overkoepelend beeld van lokale organisaties in Nederland.', LSTA, februari 2016.

Westhof, F. & L. de Ruig, 'Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden. ', Panteia, november 2015.

Bijlage 1 Handleiding rekentool

Algemeen

De rekentool is voor alle lokale organisaties en gemeenten beschikbaar en te vinden op de website van het LSTA, www.LSTA.nl. De tool bevat twee tabbladen: (1) een *invulblad* en (2) een *outputblad*. Op het invulblad kan de gebruiker een scenario samenstellen door waarden voor de inzet van SHV instrumenten en preventie in te vullen. In deze versie van de rekentool is het instrument ‘thuisadministratie’ meegenomen. Op het outputblad vindt de gebruiker de uitkomsten (maatschappelijke kosten en baten) van het samengestelde scenario.

Het invulblad

Invoeren gemeentecode

Op het invulblad dient alleen informatie te worden ingevoerd in de oranje gemarkeerde cellen. Allereerst voert de gebruiker onder het kopje “algemeen” de gemeentecode in. De gemeentecode kan worden ingevuld in het oranje gemarkeerde veld naast de cel “gemeentecode”. Zie onderstaande figuur. De gemeentecode ‘123456’ betreft een analyse van Nederland als geheel.

Figuur 1. Invoeren gemeentecode

Algemeen	
Gemeentecode	123
Gemeentenaam	Hollandstad
Risicogroep (aantal huishoudens)	10.000
Risicogroep in % van alle huishoudens	13%

Bron: APE (2011)

Na het invoeren van de gemeentecode wordt de gemeentenaam, het aantal huishoudens in de risicogroep en de risicogroep als percentage van alle huishoudens getoond.

Het basisscenario

Onder het kopje “basisscenario” vindt de gebruiker de opbouw van de risicogroep in de gekozen gemeente in het basisscenario. De kolom “aantal huishoudens” toont het aantal huishoudens per trede op de risicoladder. De kolom “% van huishoudens

in risicogroep” is het percentage huishoudens per trede in het totaal aantal huishoudens in de risicogroep. Zie onderstaande figuur.

Figuur 2. De opbouw van de risicogroep in het basisscenario

Basisscenario		
Opbouw van risicogroep in gemeente		
Risicoladder	Aantal huishoudens	% van huishoudens in risicogroep
0 Geen problematische schulden	2.635	26%
1 Lichte problematische schuld	4.964	50%
2 Zware problematische schuld	1.245	12%
3 Zware structurele problematische schuld	1.156	12%
Totaal	10.000	100,0%

Figuur 2. toont dus dat 2.635 huishoudens in de risicogroep zich bevinden in groep 0 (“0 huishoudens zonder problematische schulden”). Dit zijn dus 26% van alle huishoudens in de risicogroep.

Inzet van instrumenten in basisscenario

Onder de opbouw van de risicogroep vindt de gebruiker per product een overzicht van de inzet in het basisscenario. De percentages in dit overzicht hebben betrekking op het aandeel van een trede op de risicoladder dat een betreffend product krijgt aangeboden. In onderstaande figuur tonen we dit overzicht voor het product “Aanmelding en intake (incl. plan van aanpak)”.

Figuur 3. De inzet van instrumenten in het basisscenario

Inzet van instrumenten in gemeente	
Partij	Gemeente
Organisatie	SHV
Product	Informatie en advies (zonder feitelijk traject)
0 Geen problematische schulden	0%
1 Lichte problematische schuld	12%
2 Zware problematische schuld	12%
3 Zware structurele problematische schuld	12%

Figuur 3. toont dat in het basisscenario 0% van de huishoudens in groep 0 “Aanmelding en intake” krijgt aangeboden tegenover 12% van de huishoudens in groep 1, 2 en 3.

Het alternatieve scenario

Onder het kopje “scenario 1” kan de gebruiker een alternatief scenario invullen. Dit kan op twee manieren:

1. Het bereik van de gemeentelijke SHV veranderen. Hierdoor verandert de instroom in de gemeentelijke SHV en dus de inzet van *alle* instrumenten;
2. De inzet van afzonderlijke SHV instrumenten en/of preventie door woningbouwcorporaties en energiebedrijven veranderen.

Het is ook mogelijk om zowel het bereik als de inzet van afzonderlijke instrumenten te veranderen.

Het bereik van de gemeentelijke SHV kan worden aangepast met de schuifbalk onder het kopje “scenario 1”. Zie onderstaande figuur.

Figuur 4: schuifbalk om bereik van gemeentelijke SHV aan te passen

De inzet van afzonderlijke SHV instrumenten kan worden aangepast door dit in de oranje gemarkeerde cellen onder het kopje “pas de inzet van individuele instrumenten aan” in te vullen.

Figuur 5. Aanpassen van individuele SHV instrumenten

Pas de inzet van individuele instrumenten aan	
Partij	Gemeente
Organisatie	SHV
Product	Informatie en advies (zonder feitelijk traject)
0 Geen problematische schulden	0%
1 Lichte problematische schuld	14%
2 Zware problematische schuld	20%
3 Zware structurele problematische schuld	20%

Figuur 5 toont dat in scenario 1 (het aangepaste scenario) 0% van de huishoudens in groep 0 “Informatie en advies” krijgt aangeboden tegenover 14% van de huishoudens in groep 1 en 20% van de huishoudens in groep 2 en 3. De gebruiker kan de percentages aanpassen in de oranje gemarkeerde cellen.

Opbouw van de risicogroep in het alternatieve scenario

Onder het kopje “gevolg voor samenstelling risicogroep” wordt de verdeling van de risicogroep na aanpassing van het scenario getoond.

Figuur 6. De opbouw van de risicogroep in scenario 1 (het aangepaste scenario)

Gevolg voor samenstelling risicogroep		
Risicoladder	Aantal huishoudens	% van huishoudens in risicogroep
0 Geen problematische schulden	2.734	27%
1 Lichte problematische schuld	4.892	49%
2 Zware problematische schuld	1.224	12%
3 Zware structurele problematische schuld	1.151	12%
Totaal	10.000	100,0%

Figuur 6. toont dus dat in scenario 1: 2.734 huishoudens in de risicogroep zich bevinden in groep 0 (“0 huishoudens zonder problematische schulden”). Dit is dus 27% van alle huishoudens in de risicogroep.

Het outputblad

Het outputblad toont de kosten en baten van schuldhelpverlening in de betreffende gemeente. Hierbij is een integraal gedetailleerd overzicht van alle kosten en baten opgenomen.

Oktober 2016

 rapport nr. 1356

© APE Public Economics

Website: www.ape.nl

LANDELIJK STIMULERINGSNETWERK THUISADMINISTRATIE

Herengracht 220

1016 BT Amsterdam

T 020 420 5945

www.LSTA.nl

thuisadministratie@maagdenhuis.nl